

การจำกัดสิทธิของบุคคลผู้เคยต้องโทษจำคุกให้ขาดคุณสมบัติ ในการเข้ารับราชการ

Discrimination of person with a prison background in case of government career application.

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ*

เลขที่80 หมู่ที่9 สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย 57100

Pitak Sasisuwan

80 moo.9 School of Law, Chiang Rai Rajabhat University
Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai Province 57100

E-mail: pitak.sas@crru.ac.th

Received: March 08, 2022

Revised: May 17, 2022

Accepted: June 28, 2022

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการตกเป็นผู้ต้องโทษจำคุกในคดีอาญาของประเทศไทย เมื่อผู้ต้องโทษได้รับโทษ และพ้นโทษจนจบสิ้นกระบวนการของทางราชทัณฑ์แล้ว ผู้ที่เคยต้องโทษดังกล่าวที่ประสงค์จะเข้ารับราชการจะถูกต้องห้ามเนื่องจากการขาดคุณสมบัติตามกฎหมายซึ่งสามารถสรุปได้เป็นประเด็นใหญ่ๆ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ขาดคุณสมบัติ เพราะ มีประวัติเคยต้องโทษจำคุก (เป็นกรณีที่ยังมิได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ฯ)
2. ขาดคุณสมบัติ เพราะ เป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดี กรณีนี้ มีสาเหตุความเป็นไปได้มาจาก 2 ทาง กล่าวคือ ประการแรก เป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดี โดยเหตุอื่นนอกจากทางอาญา ประการต่อมาคือเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดี เพราะ เคยต้องโทษจำคุกในทางอาญา (และแม้ว่าจะได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ฯ แล้วก็ตาม เหตุนี้ก็ได้ถูกลบล้างหายไปตามคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดที่ อ.2099/2559)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

เมื่อพิจารณาตามหลักสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแล้วพบว่า เมื่อมนุษย์คนหนึ่งได้กระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองและได้รับโทษจนจบกระบวนการแล้ว สมควรหรือไม่เมื่อเขาพ้นโทษแล้ว “ตราบาป” ของความผิดที่เขาเคยได้กระทำไว้ทั้งทางคดีและทางศีลธรรมจะกลายเป็นสิ่งพันนาการความเป็นมนุษย์ของเขาไว้ ไม่ให้สามารถกระทำการสิ่งใดได้ตามใจตนเองแม้แต่เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ในเมื่อแนวทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบัน กรณีทำผิดกฎหมายอาญานั้น ได้พัฒนาไปจนถึงระดับ “ปรับฟื้นคืนคนดีกลับสู่สังคมแล้ว” แต่เงื่อนไขของกฎหมายสำหรับการรับคนเข้าทำงานในหน่วยงานราชการยังเป็นอุปสรรค หรือ เป็นข้อจำกัดไม่ให้เขาผู้นั้น สามารถกลับมาเป็นคนปกติของสังคมได้

คำสำคัญ: การจำกัดสิทธิ , บุคคลผู้เคยต้องโทษจำคุก , ตราบาป , ขาดคุณสมบัติ , การรับราชการ , เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

Abstract

In present, once a person spent time in prison, even when the sentence is completed. Such person would be prohibited from government jobs application. There were 2 related cases as follows;

1. Ineligibility regarding prison background (Not yet applied for clean slate law).
2. Ineligibility regarding, first, unacceptable immorality and behavior other than criminal offences, second, unacceptable immorality and behavior because of an imprisonment background (Clean slate law applicable but this ineligibility was not removed altogether according to supreme administrative court precedence อ.2099/2559).

Considering constitutional human rights, when a person commits a crime and complete the penalty. Such person should not be stigmatized by the already repented offences. If Capital punishment of jail time purpose was to redeem a person. But when such person spent full time in prison an has been restored back to the society, public career was prohibited from them because of the imprisonment background. Such limitation will prevented a person to be completely integrated back to the society as an upstanding citizen.

Keyword: Discrimination, Disqualification, person with an imprisonment background, stigma, government career, freedom of career application

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกอบอาชีพของคนไทยปัจจุบันถือได้ว่าแทบทุกอาชีพ คนไทยสามารถที่จะเข้าถึงได้หากไม่มีข้อกฎหมายห้ามหรือจำกัดเอาไว้ บางอาชีพกฎหมายห้ามหรือจำกัดไว้เนื่องจากเหตุผลด้านความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนบางอาชีพบุคคลต้องถูกจำกัดสิทธิมิให้ประกอบอาชีพดังกล่าว เนื่องจากมีคุณสมบัติไม่ตรงตามที่หน่วยงานรัฐหรือเอกชนนั้นต้องการ ที่กล่าวมานี้ผู้เขียนพยายามจะสื่อให้เห็นถึง ธรรมชาติของการประกอบอาชีพในรัฐใดรัฐหนึ่ง ว่าในความเป็นจริงนั้นมิได้เปิดให้ประกอบอาชีพโดยเสรี และโดยไม่จำกัดโดยกฎหมายแต่อย่างใด เป็นธรรมดาที่นโยบายของรัฐจะต้องห้ามหรือส่งเสริมอาชีพใด ๆ ผ่านกฎหมายเพื่อให้นโยบายของรัฐบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้ สิ่งนี้เป็นการสะท้อนถึงภาพลักษณ์ของรัฐต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสหรือห้ามมิให้ประชาชนของตน เข้าประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ในรัฐไทยก็เช่นกัน อาชีพใดหากมีลักษณะเป็นการสุ่มเสี่ยงที่จะละเมิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือศีลธรรมจรรยาอันดีของคนในรัฐ การประกอบอาชีพประเภทนั้นก็จะถูกห้ามโดยกฎหมายไว้โดยตรง ในทางกลับกันหากรัฐไทยต้องการส่งเสริมอาชีพใด ก็จะมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อที่จะสนับสนุนให้การประกอบอาชีพนั้นเป็นไปโดยสะดวกและยั่งยืน อาทิมาตรการทางภาษี การลดหย่อนภาษี หรือ การยกเว้นภาษีให้กับบางอาชีพ

ส่วนประเด็นที่บทความนี้มองเห็นว่าเป็นปัญหามิใช่การห้ามมิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งประกอบอาชีพโดยตรง แต่กฎหมายกลับมีแนวความคิดที่มองบุคคลโดย “ตราบาป” และใช้ตราบาปนั้น มากำหนดเป็นเงื่อนไข หรือ อุปสรรค ขัดขวางมิให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพของตนได้ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพรับราชการ ซึ่งอยู่ในขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐ ในบทความนี้ผู้เขียนมิได้มีเจตนาที่จะต้องการให้รัฐ ให้เสรีภาพเต็มที่สำหรับผู้เคยต้องโทษในการประกอบอาชีพรับราชการ ได้อย่างเสรีโดยไม่มีข้อจำกัดแต่พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิสังขรณ์กฎหมาย ตั้งแต่ระดับโครงสร้างแนวคิด ที่ไม่ควร “เหมารวม” บุคคลผู้เคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญา ให้ได้รับตราบาปไม่สามารถกลับฟื้นคืนดีสู่สังคมเนื่องจาก อคติ (prejudice) ซึ่งเป็นเจตคติ คือ ความรู้สึกเชิงลบต่อบุคคล ด้วยเหตุผลเพียงเพราะ เขาเป็นสมาชิกของกลุ่ม ๆ หนึ่งอคติบางครั้งก็นำไปสู่พฤติกรรมกีดกัน (discrimination) ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติต่อกลุ่มคนหรือบุคคลแบบไม่เท่าเทียมกัน เช่น จ้างคนขาว แต่ไม่จ้างคนผิวดำทำงาน บางครั้งการกีดกันอาจเกิดขึ้นได้แม้ไม่มีอคติ เช่น ในการเกณฑ์ทหารอาจกำหนดว่าต้องมีความสูงไม่ต่ำกว่า 170 เซนติเมตร คนเตี้ยกว่าไม่มีโอกาสเป็นทหารเพราะสูงไม่พอ มโนทัศน์อื่นที่เกี่ยวข้องกับอคติคือ การเหมารวม (stereotypes) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่เรามีต่อ

กลุ่มต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น เราอาจจะเหมารวมว่าคนแก่หรือผู้สูงอายุซึ่งช่างงุ่มง่าม หรือเป็นคนที่มีความฉลาดสุขุม ดังนั้น การเหมารวมอาจเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบก็ได้¹

เพราะหากว่ารัฐไทยเป็นรัฐที่เชื่อมั่นในแนวความคิดเรื่องเสรีภาพ เรื่องเจตจำนงอันบริสุทธิ์ของความเป็นมนุษย์แล้วก็จำเป็นต้องเชื่อต่อไปอีกว่า มนุษย์สามารถกระทำความผิดได้และก็สามารถปรับปรุงวิวัฒนาการตนเองจากความผิดนั้นได้เช่นกัน หากปรับเปลี่ยนทัศนคติเป็นดังนี้แล้วกฎหมายที่ออกมาก็น่าจะมีความสมเหตุสมผลมากยิ่งขึ้น

ในบทความนี้จึงมุ่งตั้งคำถามในทางวิชาการต่อกฎหมายและระเบียบอันเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคล โดยเฉพาะบุคคลผู้เคยต้องโทษจำคุกในทางอาญาและได้พ้นโทษนั้นแล้ว ส่งผลให้บุคคลผู้ถูกต้องห้ามดังกล่าวกลายเป็นผู้ถูกกีดกันโดยกฎหมาย ซึ่งควรจะต้องเปิดกว้างให้โอกาส และไม่สร้างตราบาป ซึ่งหมายถึง บาปติดตัว ความรู้สึกว่าเป็นบาปซึ่งมีฝังอยู่ในจิตใจตลอดไป² แต่อย่างไรก็ตามในบทความนี้จะยังไม่พิจารณาไปถึง (ก) การล้างมลทินกรณีลบล้างความผิดวินัยราชการที่เป็นผลพวงของการกระทำความผิดอาญา (ข) การลบล้างทะเบียนประวัติอาชญากรของฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และ (ค) การกล่าวถึงบุคคลผู้รับราชการอยู่แล้วแต่ขาดคุณสมบัติตามกฎหมายของหน่วยงานตนเนื่องจากภายหลังต้องจำคุกตามคำพิพากษา ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าวนี้จะต้องพิจารณาแยกกันอีกส่วนหนึ่ง

2. สภาพปัญหาการต้องห้ามโดยกฎหมายมิให้บุคคลผู้เคยต้องโทษทางอาญาได้เข้ารับราชการ

2.1. กฎหมายอาญาและบุคคลผู้เคยต้องโทษทางอาญา

อาชญากรรม คือ การกระทำความผิดทางอาญาซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานสำหรับอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

“กฎหมายอาญา” คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามและในการป้องกันการกระทำความผิด และภาคกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและในการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ แต่การที่จะทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับและให้ภารกิจของกฎหมายอาญาเกิดผลในทางปฏิบัตินั้นจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ

¹ นพมาศ อึ้งพระ(ธีรเวคิน), *จิตวิทยาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), 272 – 274.

² พจนานุกรมออนไลน์,ราชบัณฑิตยสถาน, <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%9B>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2565.

ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงมีภารกิจในการที่จะทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับ และทำให้ภารกิจของกฎหมายอาญาเกิดผลอย่างจริงจัง

การใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต้องกระทำเท่าที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นใช้อย่างพร่ำเพรื่อแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนจนเกินความจำเป็นอันไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย กฎหมายอาญาจึงไม่เพียงแต่จะมุ่งจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น แต่กฎหมายอาญาจะต้องเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแม้จะกระทำได้ แต่ “จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”³

ผู้เคยต้องโทษ มีความหมาย คือ บุคคลผู้ที่เคยได้รับโทษในทางอาญา ถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ซึ่งตามหลักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วางบรรทัดฐานตรงกันมาโดยตลอดว่า โทษจำคุกหมายถึงการถูกจำคุกจริง ส่วนการรอลงโทษยังไม่ถือว่าเป็นการต้องคำพิพากษาให้จำคุก⁴ และปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ผู้เคยต้องโทษในปัจจุบันนี้ ปัญหาก็คือ ผู้เคยต้องโทษเมื่อพ้นโทษแล้ว มีความประสงค์ต้องการที่จะเข้าทำงาน ต้องการเข้ารับราชการ ในตำแหน่งต่าง ๆ แต่ถูกจำกัดสิทธิในการเข้ารับราชการ โดยกฎหมายและระเบียบของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 มาตรา 36 ข. (7) บัญญัติห้ามผู้ที่เคยถูกจำคุกเพราะศาลมีคำพิพากษาเป็นที่สุดให้จำคุกในคดีอาญาเข้ารับราชการ และมาตรา 36 ข. (4) ห้ามผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคมเข้ารับราชการ (อย่างไรก็ตามคณะกรรมการ ก.พ. อาจพิจารณาให้รับบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 36 ข. (7) เข้ารับราชการได้ โดยมีมติของคณะกรรมการ ก.พ. ต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 4 ใน 5 ของจำนวนคณะกรรมการที่มาประชุมโดยลงมติลับ)

เมื่อพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 ระบุข้อห้ามไว้ดังนี้จึงมีผลทำให้ผู้เคยต้องโทษ เมื่อพ้นโทษและกลับใจคืนสู่สังคมแล้ว มีคุณสมบัติทั้ง วิทยุฒิและคุณวุฒิ กล่าวคือ มีอายุและวุฒิการศึกษาตามที่กำหนด กลับไม่มีสิทธิ์ที่จะสมัครเข้ารับราชการ ทั้งที่ขณะที่อยู่ในเรือนจำก็ได้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาและได้รับการพัฒนาพฤตินิสัย ทั้งการอบรมบ่มเพาะอย่างดีจากกรมราชทัณฑ์มาแล้ว เมื่อพ้นโทษออกมากลับมิได้รับโอกาสที่จะคืนดีสู่สังคม ดังนั้นจึงต้องกลับมาทบทวนว่า การลงโทษในคดีอาญานั้นมีวัตถุประสงค์ใดกันแน่ กล่าวคือการลงโทษในคดีอาญานั้น มีจุดมุ่งหมายการลงโทษไปเพื่ออะไร

2.2. วัตถุประสงค์ในการลงโทษในคดีอาญา

เมื่อพิจารณาแล้วในทางทฤษฎีพบว่าวัตถุประสงค์ในการลงโทษ คือวิธีการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด อันเป็นภัยต่อสังคม เป็นการลงโทษโดยสังคมต่อพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์

³ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2551), 45.

⁴ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 36/2542, วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2542.

ดังนั้น ปรัชญาในการลงโทษต่อผู้กระทำความผิด สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษ นับแต่ครั้งอดีต จนถึงปัจจุบันได้ดังนี้

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้น ทดแทน (retribution)

เป็นการลงโทษเพื่อให้สาสม ทดแทน ชดเชย ต่อความแค้น ที่ผู้เสียหายได้รับจากผู้กระทำความผิด โดยต้องการลงโทษให้คุ้มค้ำกับความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำไปในอดีต มากกว่าที่จะมองถึงประโยชน์ที่จะฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิดในอนาคต โดยคำนึงถึงโทษที่ได้รับเหมาะสมกับพฤติการณ์ที่กระทำหรือไม่ การลงโทษในลักษณะนี้มักไม่ได้ผลในการยับยั้งการกระทำความผิดในอนาคต สังคมไม่ได้ประโยชน์อันใดในการลงโทษดังกล่าวนอกจากความสะใจ พึงใจ ของผู้เสียหายเท่านั้น

2. การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดในอนาคต (Deterrence)

เป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งทำให้ผู้คนเกรงกลัวกฎหมาย โดยการลงโทษมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเจ็บปวด และไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่ตน และเมื่อตนได้รับความเจ็บปวดมากกว่าได้รับความสุข ตนก็จะถอยห่างหรือหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิดในครั้งต่อไปเป็นการมุ่งที่จะป้องกันการกระทำผิดในอนาคต โดยคำนึงถึงผลที่จะตามมามากกว่าการแก้แค้นตอบโต้ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

2.1 การข่มขู่ยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence)

คือการข่มขู่ยับยั้งที่มีผลต่อตัวผู้กระทำความผิดเองที่จะชยาดกลัวต่อการลงโทษ และไม่มีความคิดที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เป็นการลงโทษที่มีความรุนแรงเหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดเฉพาะราย โดยให้เขาได้รับความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษและได้ไตร่ตรองในอนาคตว่าจะกระทำความผิดอีกหรือไม่ คุ้มค่าหรือไม่ ที่จะแลกกับความเจ็บปวดที่เคยได้รับ

2.2 การข่มขู่ยับยั้งเป็นการทั่วไป (General Deterrence)

เป็นการยับยั้งที่ส่งผลต่อบุคคลทั่วไปในสังคม ไม่เฉพาะเจาะจงที่จะไม่เอาเยี่ยงอย่างกระทำความผิดเนื่องจากเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่ตนได้เห็นมาเป็นการใช้ประสบการณ์ที่ได้เห็นการลงโทษ และเกรงกลัวที่จะถูกลงโทษดั่งนั้น โดยไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นการข่มขู่ยับยั้งใครคนใดคนหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการข่มขู่ยับยั้งคนทั้งสังคมให้เห็นถึงความรุนแรงของโทษ และยับยั้งซึ่งใจที่จะไม่กระทำความผิด

3. การลงโทษเพื่อป้องกันสังคม หรือ ตัดโอกาสในการกระทำความผิด (Incapacitation)

คือการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือตัดโอกาสผู้ที่จะกระทำความผิดลง คือการระงับการกระทำความผิดโดยตัดโอกาสเขาออกจากการกระทำความผิด หรือถอยห่างออกจากการกระทำความผิด อาทิจำคุกเขาไว้หรือเนรเทศเขา หรือ การตัดอวัยวะหรือแม้แต่การประหารชีวิต เหล่านี้ถือเป็นการพาเขาออกจากตัวปัญหา โดยวิธีการลงโทษตามวัตถุประสงค์นี้ที่ใช้แพร่หลายในปัจจุบันคือการ จำคุก ถือเป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว การจำคุกโดยวัตถุประสงค์ข้อนี้มีได้เป็นวิธีการลงโทษที่ดีที่สุด เนื่องจากจะอย่างไร ผู้กระทำ

ความผิดก็ยังคงจะต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอยู่ดีเมื่อพ้นโทษ โดยมีได้มีความตระหนักสำนึกที่จะกลับตัวกลับใจแต่อย่างใด ในทางตรงข้ามอาจมีความโกรธแค้นต่อสังคมมากขึ้น ในการที่ได้รับโทษ

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive school) ซึ่งถือว่าการลงโทษไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลักแต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและมุ่งแก้ไข ที่สาเหตุนั้นโดยตรง ดังนั้นการหนักเบาในการลงโทษจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะฟื้นฟูแก้ไขตนเอง หากว่ามีความสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามคำสั่งสังคม และมีความตั้งใจว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก โดยการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นในขณะที่ผู้กระทำความผิดอยู่ในเรือนจำ โดยอาจเป็นไปในรูปแบบการให้การศึกษา ฝึกวิชาชีพ การบำบัดด้วยวิธีการต่าง ๆ และเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขตน จนมีพฤติกรรมตามคำสั่งสังคมประสงค์แล้ว ก็จะได้รับปล่อยตัวสู่สังคมอีกครั้ง⁵

หลังจากได้รับการลงโทษแล้ว เป็นการสมควรหรือไม่ที่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ที่พ้นโทษแล้วจะได้รับผลร้าย หรือตราบาป (Stigma) เนื่องจากโทษที่เคยได้รับ หรือ แม้แต่การสาปส่งจากสังคมที่ไม่ยอมรับพฤติกรรมในอดีตของเขา และบทความนี้จึงพยายามชี้ให้เห็นถึง ข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการลงโทษในปัจจุบัน ที่มีลักษณะพัฒนาการไปในทางแนวความคิดที่จะฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิด แล้วส่งคืนกลับสู่สังคม อย่างไรก็ตามในขณะที่เดียวกันสังคมที่รองรับผู้กระทำความผิดเข้าไปร่วมใช้ชีวิตอยู่ด้วยนั้นกลับแฝงไปด้วยแนวความคิดในการแก้แค้นทดแทน โดยสะท้อนจาก “ตราบาป” ภายหลังจากพ้นโทษที่ยังคงติดตัวผู้กระทำความผิดไปจนตาย

หากมองในแง่มุมมองของการป้องกันอาชญากรรม ต้องกลับมาพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาในปัจจุบันว่ามีแนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อการป้องกันอาชญากรรม คือ การกระทำที่ไม่ต้องการให้เกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม และหากอาชญากรรมยังเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ที่เคยทำผิดมาแล้ว ก็จะกระทำมิให้เกิดการก่อความผิดซ้ำขึ้นมาอีก ดังนั้นการป้องกันอาชญากรรมจึงมีตัวแบบต่าง ๆ อยู่ 3 ตัวแบบ หรือ 3 ระบบ ตัวแบบแรกคือ การป้องกันบุคคลทั่วไปไม่ให้ทำความผิด เน้นในเรื่องให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการดำรงชีวิต โดยหลีกเลี่ยงจากการประกอบอาชญากรรม มีการส่งเสริมค่านิยมที่ดีงามให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ สร้างชุมชนทุกหนแห่งให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ในทุกทาง ทั้งในทางเศรษฐกิจ และสังคม ความเข้มแข็งของชุมชนคือ พลังสำคัญในการป้องกันอาชญากรรม ตัวแบบที่สอง คือ การป้องกันกลุ่มเสี่ยงมิให้ประกอบอาชญากรรม หากเห็นว่ากลุ่มใดน่าจะประกอบอาชญากรรมในเวลาอันไม่ไกลนัก ก็จะต้องหาทางเข้าไปแทรกแซงโดยทันที ผู้ที่จะเข้าไปแทรกแซง ก็มีทั้งฝ่ายบ้านเมืองและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ หรือ อาสาสมัครจากภายนอก เข้ามาช่วยเหลือแก้ไข เมื่อ

⁵ เพียวร์ ศรีแสงทอง, *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด*, พิมพ์ครั้งที่2, (กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์, 2555), 47-48.

มีสิ่งทีส่อว่าจะเป็นสาเหตุให้เกิดการประกอบอาชญากรรมก็ต้องรีบจัดสิ่งนั้นให้หมดสิ้นไป ตัวแบบที่สาม คือการป้องกันผู้ที่เคยกระทำความผิดมิให้ประกอบอาชญากรรมซ้ำอีก ทั้งนี้ต้องอาศัยเทคนิคหลาย ๆ อย่างในการฟื้นฟูจิตใจ ที่สำคัญก็คือ การให้ความรู้วิชาสามัญทั่วไป การฝึกวิชาชีพ และการฝึกอบรมด้านศีลธรรม⁶

2.3. ผลกระทบที่สำคัญจากการลงโทษในคดีอาญา (โทษจำคุก)

ผลกระทบที่สำคัญจากการใช้โทษจำคุกนั้น ในทางสังคมวิทยาถือว่ามีผลสำคัญหลายประการ อาทิ ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานจากการกักขังร่างกาย การพบกับภาวะขาดแคลนในทุกด้านของชีวิต การขาดความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางกายและจิตใจ มีความทุกข์ทรมานจากการถูกตรวนหน้าทางสังคมทั้งขณะถูกลงโทษ และในอนาคตต้องถูกลงโทษทางเศรษฐกิจและสังคมจากการไม่สามารถมีรายได้ หรือไม่สามารถหางานที่เหมาะสมได้ในอนาคต ซึ่งเท่ากับเป็นการผลักดันให้บุคคลเหล่านี้ก้าวเข้าสู่เส้นทางอาชญากรรมอีกครั้งในอนาคต⁷

ดังนั้น หากว่าการฟื้นฟูแก้ไขเพื่อสงคืนคนดีที่พ้นโทษคืนสู่สังคม ควรหรือไม่ ที่บุคคลเหล่านั้นจะต้องถูกสังคมมองในสายตาว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ หรืออย่างน้อยเขาได้กลับเข้าสู่ภาวะปกติเรียบร้อยในสายตาสังคม ที่จะกลับเข้าไปเป็นสมาชิกหนึ่งที่จะร่วมพัฒนาสังคมต่อไป กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของบุคคลผู้เคยได้รับโทษหรือไม่ ณ จุดนี้ได้สะท้อนถึงมุมมองอันบอบบางของสังคม ที่ไม่สามารถจะยอมรับการฟื้นฟูแก้ไข โดยเลือกที่จะไม่ให้โอกาส ในทางกลับกัน แม้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนจะมีแนวโน้มในการหมดไป จากสังคม แต่หัวใจของผู้คนในสังคมกลับไม่เคยให้อภัยและไม่เคยลืมล้าง ความพยาบาทจองเวรที่มีต่อผู้กระทำความผิด จึงน่าพิจารณาว่าการคืนคนดีสู่สังคมในระบบราชทัณฑ์ไทย ประสบความสำเร็จจริงหรือไม่ และสังคมคาดหวังสิ่งใดจากผู้เคยต้องโทษ

2.4. การล้างมลทินบุคคลผู้เคยต้องโทษทางอาญา

การล้างมลทิน ตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ โดยหลักทั่วไปมีประโยชน์คือ เป็นการล้างมลทินแก่ผู้กระทำความผิด และถือว่าผู้กระทำความผิดนั้นมิเคยถูกลงโทษในคดีอาญานั้นมาก่อน แต่กลับมิได้ลบล้าง การกระทำความผิดหรือพฤติกรรมในการกระทำความผิด กล่าวคือลบล้างเสมือนว่ามีเคยถูกต้องโทษ แต่มิได้ลบล้างการกระทำที่เคยเกิดขึ้น

เนื่องในโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์ได้สถาปนามาครบ 200 ปี ในพุทธศักราช 2525 ทางราชการจะได้จัดให้มีงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์เพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง ในโอกาสนี้ ทางรัฐบาลเห็นสมควรที่จะให้มีการล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาในคดีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้พ้นโทษไปแล้ว และผู้ถูกลงโทษทางวินัยของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ ต่าง ๆ ซึ่งได้รับการลงโทษทางวินัยไปแล้ว เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีสิทธิสมบูรณ์

⁶ อุนิษา เลิศโตมรสกุล, *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), 233 – 259.

⁷ เพียว ศรีแสงทอง, *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด*, 112-11.

เช่นเดียวกับ บุคคลทั้งหลายซึ่งไม่เคยรับโทษ ดังนั้น การล้างมลทินเป็นวิธีการเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิด ที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยการล้างประวัติการถูกลงโทษหรือล้างไปซึ่งมลทิน หรือผลร้ายอันเกิดจากคำพิพากษาในหลังโทษทั้งปวงของผู้กระทำความผิดที่อาจมีผลต่อการดำเนินชีวิต ต่อไปในอนาคต ภายหลังจากที่ผู้นั้นได้รับโทษและพ้นโทษแล้ว เป็นการทำให้กลับคืนดีดังเดิมโดยให้ถือว่า ผู้นั้นไม่เคยถูกลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน เพื่อให้สามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับ บุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน⁸

ทั้งจากแนวคำวินิจฉัยคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.2099/2559 ซึ่งวินิจฉัยโดยสรุปสาระสำคัญได้ในทำนองว่า คดีนี้ผู้ฟ้องคดี ฟ้องผู้ถูกฟ้องว่า มีคำสั่งให้ตนออกจากราชการไม่ชอบ ขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งของผู้ถูกฟ้อง เหตุผลของคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ให้ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการตำรวจ มีเหตุอยู่ว่าผู้ฟ้องขาดคุณสมบัติการรับราชการตำรวจ เนื่องจาก เคยเป็นผู้ถูกให้ต้องโทษจำคุก และเป็นผู้ประพฤติดีเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีมีลักษณะต้องห้ามในการรับราชการตำรวจ ซึ่งศาลปกครองต้องวินิจฉัยว่าคำสั่งนี้ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าได้มีพระราชบัญญัติล้างมลทิน ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษาครบ 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ให้ล้างมลทินแก่บรรดาผู้ต้องโทษและผู้ฟ้องคดีที่ได้รับการล้างมลทินด้วย มีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยก็คือ ถ้อยคำการล้างมลทินนั้นมีผลแล้วแต่จะถือว่าบุคคลนั้นยังเป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียบกพร่องในศีลธรรมอันดีหรือไม่ ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยโดยสรุปได้ว่า เมื่อบทบัญญัติแห่งมาตรา 48 (6) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ประกอบกับข้อ 2 วรรค 1 (2) ของกฎ ก.ตร. ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2547 มิได้บัญญัติความหมายไว้ชัดเจนว่า การกระทำเช่นไรถือเป็นความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี จึงเป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจดุลยพินิจแก่ฝ่ายปกครองที่จะใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยว่า การกระทำใดถือว่าเป็นการประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ซึ่งต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นรายกรณี โดยคำนึงถึงการกระทำหรือพฤติการณ์นั้น ๆ วิญญูชนทั่วไป พึงกระทำหรือไม่ สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมหรือไม่ ตลอดจนมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของการเป็นข้าราชการตำรวจหรือไม่ เข้ามาประกอบด้วย

เมื่อผู้ฟ้องคดีได้เคยถูกศาลจังหวัดพิพากษาว่าได้กระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์และฐานพยายามฆ่าจริง ซึ่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวมีโทษทางอาญาที่รุนแรง ทั้งยังเป็น การกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ตลอดจนทรัพย์สินของคนอื่น ซึ่งมีโทษพฤติการณ์อันดีงามที่วิญญูชนทั่วไปพึงกระทำ และเป็นการกระทำที่สังคมมีอายุอมรับชัดต่อบรรทัดฐานของสังคม ประกอบกับการกระทำความผิดฐานดังกล่าวไม่เหมาะสมกับผู้ที่

⁸ “คำอธิบายสรุปสาระสำคัญ พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526,” <http://web.krisdika.go.th/data/outsitedata/article77/filenew/10.2.4.1.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2565.

เข้ารับราชการเป็นตำรวจ เนื่องจากข้าราชการตำรวจถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะผู้รักษากฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของสังคม อันเป็นเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นต้น จึงจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีประวัติและความประพฤติและปฏิบัติตนอยู่ภายใต้กฎหมายและบรรทัดฐานของสังคม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาแก่ประชาชน แม้ขณะกระทำความผิดผู้ฟ้องคดีจะยังไม่บรรลุนิติภาวะก็ตาม แต่ก็อยู่ในช่วงอายุที่พึงมีวุฒิภาวะสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ กรณีจึงฟังได้ว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ที่ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ทำให้มีลักษณะต้องห้าม ตาม ข้อ 2 วรรค 1 (2) ของกฎ ก.ตร. ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2547

ส่วนการที่ผู้ฟ้องคดีได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทิน ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษาครบ 80 พรรษา พ.ศ. 2550 นั้นสามารถรับฟังได้หรือไม่ ?

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยประเด็นนี้ว่าการออกคำสั่ง ลงโทษให้ข้าราชการออกจากราชการเป็นมาตรการในการรักษาระเบียบวินัยของทางราชการ เพื่อให้การปฏิบัติราชการเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ อันมีลักษณะแตกต่างจากการลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม

การที่ผู้ฟ้องคดีถูกศาลจังหวัดตัดสินลงโทษจำคุกและได้รับการล้างมลทิน โดยผลของพระราชบัญญัติล้างมลทิน ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามแม้การล้างมลทิน จะถือว่าผู้ฟ้องคดีมิได้ถูกเคยถูกลงโทษในความผิดอาญา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ฟ้องคดีอาญาไม่เคยกระทำความผิดหรือได้รับการลบล้างการกระทำความผิดแต่อย่างใด การกระทำที่เป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีถูกลงโทษในทางอาญาจึงยังคงอยู่ และหาทำให้ความเป็นผู้มีคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของการรับราชการตำรวจ ตาม ข้อ 2 วรรค 1 (2) ของกฎ ก.ตร. ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2547 ของผู้ฟ้องคดีหมดสิ้นไปไม่ การที่ถูกฟ้องคดีมีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย⁹

ดังนั้น ในคดีนี้จึงเป็นบรรทัดฐานในการวินิจฉัยถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการตำรวจ ตลอดจนผู้ที่สมัคเข้ารับราชการตำรวจว่า แม้พฤติการณ์ การเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีจะเกิดขึ้นก่อนการเข้ารับราชการตำรวจ แต่ก็ถือเป็นลักษณะที่ต้องห้ามประการหนึ่งของการเป็นข้าราชการตำรวจ แม้ภายหลังการกระทำความผิดนั้นผู้กระทำความผิดจะพ้นโทษแล้วและได้รับการล้างมลทิน ในวโรกาสต่าง ๆ ตามกฎหมายแล้ว ก็หาไม่ผลทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นผู้มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการเป็นข้าราชการขึ้นมาได้ไม่ เพราะการล้างมลทิน เป็นแต่เพียงการลบล้างโทษที่เคยได้รับเท่านั้น มิได้มีผลในการลบล้างการกระทำความผิดหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เคยกระทำมาแล้วแต่อย่างใด

⁹ สมฤดี ธัญญสิริ, “ลักษณะต้องห้ามการเป็นข้าราชการตำรวจ ... กรณีเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสีย !,” https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/Academic/Academic_120717_110626.pdf, สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2565.

ตามรัฐธรรมนูญได้กำหนด “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” เป็นขอบเขตของการใช้สิทธิและเสรีภาพประการหนึ่ง นั้นย่อมหมายความว่า การใช้สิทธิและเสรีภาพจะต้องไม่ละเมิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ถือว่าเป็นตัวกำหนดขอบเขตโดยรวมของกฎหมายภายในทั้งหลาย ตัวอย่างเช่น นิติกรรมที่ละเมิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมตกเป็นโมฆะ และความเสียหายอันเกิดจากการกระทำโดยเจตนาที่เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมก่อให้เกิดภาระในการชำระค่าเสียหายเพื่อการดังกล่าว ดังนั้น จึงไม่มีบุคคลใดอาจอ้างสิทธิและเสรีภาพเพื่อกระทำการอันเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

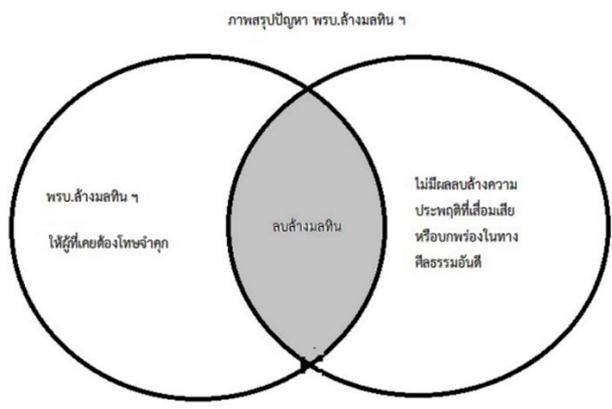
“ศีลธรรมอันดีของประชาชน” มิได้เป็นข้อจำกัดโดยตรงของรัฐธรรมนูญต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ยังเป็นข้อกำหนดของสิทธิและเสรีภาพโดยทางอ้อมที่มีต่อฝ่ายนิติบัญญัติ ในกรณีกรณีนี้ฝ่ายนิติบัญญัติอาจกำหนดห้ามการกระทำในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ ดังนั้นข้อจำกัดเกี่ยวกับ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” จึงมีลักษณะคล้ายกับการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ สำหรับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยฝ่ายนิติบัญญัติ การแทรกแซงดังกล่าว ฝ่ายนิติบัญญัติอาจมอบอำนาจให้แก่ฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการได้ ซึ่งเป็นการอาศัยพื้นฐานจากขอบเขตของ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ที่มีผลโดยตรงจากรัฐธรรมนูญและมีลักษณะทั่วไป ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติในลักษณะนี้ จึงมีผลทำให้หลักการที่มีลักษณะเป็นนามธรรมเป็นรูปธรรมและมีผลในทางปฏิบัติ

โดยหลักทั่วไปแล้ว คำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” มิได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนบุคคลของผู้พิพากษาหรือความรู้สึกของผู้ใช้กฎหมาย อีกทั้งมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น เรื่องการรักร่วมเพศ เป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ ย่อมมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลที่นิยมการรักร่วมเพศและในทางตรงกันข้ามก็ได้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของนักบวชผู้เคร่งศาสนา ตามทัศนะของ Duerig เห็นว่าเรื่อง “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับทัศนะที่เห็นสอดคล้องกันของชาวโลกหรือมิได้ขึ้นอยู่กับทัศนะที่เห็นภายในขอบเขตของวัฒนธรรมตะวันตก หากแต่ขึ้นอยู่กับความสำนึกในทางศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ทัศนะในทางศีลธรรมโดยทั่วไปของประชาชนก็ยังคงมีความเห็นแตกต่างกันได้ ในกรณีนี้จึงอาจเป็นไปได้ที่จะใช้ทัศนะของกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ เพื่อการพิจารณาว่าในกรณีของการใช้สิทธิและเสรีภาพในกรณีใดกรณีหนึ่งเป็นการละเมิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่¹⁰

ตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน เห็นว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” หมายถึงทัศนะโดยทั่วไปทางจริยธรรมของสังคม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการที่จะถือว่า

¹⁰ บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562), 227 – 229.

การใดเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนน่าจะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติการที่จะถือว่า การใดขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องเป็นผู้วินิจฉัยโดยคำนึงถึงความรู้สึกของชนส่วนใหญ่ของสังคมนั้น ๆ เป็นหลัก ซึ่งการวินิจฉัยในบางเรื่องจะทำได้ด้วยความลำบากอย่างยิ่ง ยิ่งกว่านั้นหลักศีลธรรมอันดีโดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับ “หลักความสงบเรียบร้อย” มาก จนอาจกล่าวได้ว่าเรื่องใดที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนมักจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย เช่น ความตกลงที่ทำให้มนุษย์เสื่อมเสียศักดิ์ศรี นอกจากจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย ซึ่งหากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่า ถ้อยคำทั้งสองโดยทั่วไปมีขอบเขตแห่งความหมายที่สอดคล้องกัน และในทางทฤษฎีก็ไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะว่าการยึดถือปฏิบัติตามศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมสอดคล้องกับประโยชน์ทั่วไปของประเทศชาติและสังคม ส่วนการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของประชาชน ย่อมจะไม่ขัดแย้งต่อทัศนคติโดยทั่วไปทางจริยธรรมของสังคม เช่น การทำสัญญายินยอมให้คู่สมรสทำชู้ ถ้าจะพิจารณาโดยผิวเผินจะเห็นได้ว่าขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ถ้าพิจารณาโดยเคร่งครัด ก็ไม่อาจปฏิเสธว่าย่อมเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย ตรงกันข้ามอาจทำสัญญากำหนดห้ามการโอนทรัพย์สินโดยตลอดไปนั้นก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าจะพิจารณาโดยผิวเผิน ก็จะได้เห็นได้ว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ถ้าจะพิจารณาโดยเคร่งครัดก็ไม่อาจปฏิเสธว่า ย่อมเกี่ยวข้องกับศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย ด้วยเหตุนี้ ถ้อยคำทั้งสองจึงยากที่จะแบ่งแยกความหมายและขอบเขตได้โดยเคร่งครัด¹¹

ภาพ 1 สรุปปัญหาการลบล้างมลทินแต่ไม่ลบล้างพฤติกรรมที่เคยทำในอดีต

ที่มา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทักษ์ ศศิสุวรรณ

¹¹ เรื่องเดียวกัน, 227 – 229.

อธิบายภาพ 1 สำหรับพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ นั้นมีอำนาจโดยตรงที่จะล้างมลทินหรือบาปในทางกฎหมายที่ผู้ต้องรับโทษได้กระทำผิดไปและศาลได้มีคำพิพากษาแล้วว่าผิด แต่ถึงกระนั้นในทางปฏิบัติเกิดปัญหาว่าอำนาจแห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ กลับไม่มีอำนาจล้างไปถึง “พฤติกรรม” หรือความประพฤตินี้ที่เสื่อมเสีย หรือบกพร่องในทางศีลธรรมอันดีที่เกิดขึ้นนั้นได้ กล่าวโดยสรุปก็คือพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ล้างเฉพาะความผิดตามข้อกำหนดโดยนิตินัย แต่ไม่ได้ล้างพฤติกรรมอันเสื่อมเสียด้านศีลธรรมอันดี ซึ่งศีลธรรมอันดีและพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้นเป็นอีกคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งในการรับราชการไทย ส่งผลให้แม้จะมีการได้รับการอภัยโทษ แต่ผู้เคยต้องโทษก็ไม่สามารถรับราชการได้ หรือขาดคุณสมบัติด้านพฤติกรรมไม่เหมาะสมซึ่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ บังคับไปไม่ถึง

3. วิเคราะห์แนวทางปฏิบัติและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมิให้บุคคลผู้เคยต้องโทษทางอาญาได้เข้ารับราชการ

เมื่อพิจารณาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดดังกล่าว การล้างมลทินมีข้อควรพิจารณาดังนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับการล้างมลทินนั้น เป็นแต่เพียงการล้างโทษที่เคยได้รับเท่านั้น แต่ไม่ได้มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดหรือ พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เคยทำมาในอดีต
2. กฎหมายเกี่ยวกับการล้างมลทิน ล้างเฉพาะความผิดอาญาแต่ไม่ได้ล้างพฤติกรรมอันเลวร้าย หรือเสื่อมเสียหรือบกพร่องในทางศีลธรรม อันเป็นข้อต้องห้ามสำคัญอีกข้อหนึ่งในการรับราชการ
3. การล้างมลทินตามกฎหมายว่าด้วยการล้างมลทินนั้น มิได้มีมาตรการทั้งทำในการคุ้มครองผู้ที่เคยต้องโทษในการที่จะกลับคืนสู่สังคม กรณีมีความประสงค์ที่จะเข้ารับราชการเนื่องจากถูกกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ชัด หรือ แย้ง คุณสมบัติเอาไว้ และโดยนัยยะของคำวินิจฉัยนี้ อุปสรรคที่สำคัญก็คือกฎหมายที่เกี่ยวกับ การเพ่งเล็งโทษพฤติกรรมอันเสื่อมเสียและบกพร่องในศีลธรรมที่เกิดขึ้นแต่ครั้งอดีต มิได้ถูกลบล้างไปด้วย

ในการตีความกรณีที่รัฐจะต้องจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคล สมควรจะต้องมีการตีความอย่างไรจึงจะสร้างดุลยภาพระหว่างประโยชน์รัฐ และเสรีภาพของบุคคลโดยจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักสำคัญในเรื่องการใช้กฎหมาย ก็คือ การนำกฎหมายมาปรับเข้ากับข้อเท็จจริงที่มีกรณี พิพาท หรือมีกรณีต้องใช้กฎหมายนั้น ๆ การปรับบทกฎหมายก็ต้องปรับตามตัวอักษรของกฎหมาย

(1) การตีความกฎหมายจะเกิดขึ้น ก็แต่เฉพาะกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายมีข้อ เคลือบแคลงสงสัย มีความหมายหลายนัย จะปรับบทบัญญัติของกฎหมายตามตัวอักษรไม่ได้ จึงจำเป็นต้องหาเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมายนั้นว่ามีประการใด หรืออาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่า ถ้าตัวบทกฎหมายชัดเจนอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องมีการตีความกฎหมายนั้น

(2) ในกรณีที่ข้อความในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเคลือบคลุม จะต้องมีการตีความ ที่จะปรับตัวบทกฎหมายเข้ากับปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยนั้น

(3) สำหรับความหมายของคำธรรมดาที่ใช้ในกฎหมายนั้น ศาลฎีกาถือตามความหมาย ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

(4) คำที่มีความหมายจำเพาะ (a term or art หรือ a word of art) คำใดมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่ามีความหมายอย่างไร ในการใช้หรือการตีความกฎหมายฉบับนั้นโดยเฉพาะ ย่อมจะต้องเป็นไปตามนั้น แม้จะขัดต่อความหมายธรรมดาหรือฝืนความรู้สึกของคนทั่วไปก็ตาม¹²

อย่างไรก็ตามในทางกลับกัน มีข้อควรพิจารณาบางประการเกี่ยวกับกรณี หากปล่อยให้มีการล้างมลทินโดยล้างทั้งผลในทางอาญาและผลในทางพฤติกรรม และปล่อยให้ผู้เคยต้องโทษเข้ารับราชการได้โดยเสรีตามคุณสมบัติของตน โดยไม่มีเงื่อนไขห้ามอีกต่อไป หรือตีความกฎหมายล้างมลทินในทำนองล้างทั้งมลทินทางอาญา และล้างลบทั้งพฤติกรรมที่เคยได้กระทำไป มีข้อควรพิจารณาว่าอาจเกิดผลในทางตรงกันข้ามดังนี้

1. อาชญากร หรือ ผู้กระทำความผิดจะมีความเกรงกลัวหรือยับยั้งชั่งใจกฎหมายบ้านเมือง และจะทำให้อาชญากรรมเพิ่มขึ้นหรือลดลงหรือไม่ อย่างไร

2. สังคมอาจตั้งคำถามกลับว่า จะไว้วางใจบุคคลผู้ที่เคยกระทำความผิด ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญได้อย่างไร

3. ด้วยเหตุตั้งนี้รัฐจะมีหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จากบุคคลผู้เคยต้องโทษและกลับเข้ารับราชการ หรือไม่อย่างไร เนื่องจากการเป็นผู้รับราชการ จำเป็นที่จะต้องทำงานรับใช้ใกล้ชิดประชาชน หากประชาชนไม่มีหลักประกันในความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ก็จะทำให้ขาดความเชื่อมั่นต่อรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 40 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดภารกิจติดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือก้ำก๋ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา”¹³

ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 นี้จึงแสดงให้เห็นว่าคนไทยทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ในการประกอบอาชีพที่ตนประสงค์ อย่างไรก็ตามในบางโอกาสรัฐอาจจำกัดสิทธินั้นได้แต่ต้องบัญญัติ

¹² ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย, กฎหมาย-การศึกษาและการสอน, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), 194-199.

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 40.

ข้อห้าม หรือข้อจำกัดเสรีภาพนั้นไว้เป็นกฎหมายและต้องระบุเหตุผลในกฎหมายดังต่อไปนี้ข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อด้วยโดยสรุปดังนี้

1. เพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ
2. เพื่อการแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด
3. เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค
4. เพื่อการจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น
5. เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

3.1. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมิให้บุคคลผู้เคยต้องโทษทางอาญาได้เข้ารับราชการ

การจำกัดสิทธิของผู้เคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญานั้น พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 มาตรา 36 ข. (7) บัญญัติห้ามผู้ที่เคยถูกจำคุกเพราะศาลมีคำพิพากษาเป็นที่สุดให้จำคุกในคดีอาญาเข้ารับราชการ และมาตรา 36 ข. (4) ห้ามผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคมเข้ารับราชการ จะถือว่าเป็นการต้องห้ามเพื่อรักษาความมั่นคง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่นหรือไม่ และเมื่อพิเคราะห์ตามหลักสิทธิมนุษยชนแล้วพบว่า เมื่อมนุษย์คนหนึ่งได้กระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองและได้รับโทษจนจบกระบวนการแล้ว สมควรหรือไม่เมื่อเขาพ้นโทษแล้ว “ตราบาป” ของความผิดที่เขาเคยได้กระทำไว้ทั้งทางคดีและทางศีลธรรมจะกลายเป็นสิ่งพันนาการความเป็นมนุษย์ของเขาไว้ ไม่ให้สามารถกระทำการสิ่งใดได้ตามใจตนเองแม้แต่การประกอบอาชีพ¹⁴ เนื่องจากกลุ่มทางสังคมเป็นผู้ทำให้เกิดการเบียดเบียน ทั้งนี้โดยที่กลุ่มได้วางกฎเกณฑ์ขึ้นมา และการละเมิดกฎเกณฑ์ถือว่าเป็นการเบียดเบียน เมื่อมีการนำกฎเกณฑ์ไปใช้แก่คนบางพวก และให้ตราบาปลงไ้ว่าเขาเป็นบุคคลภายนอก จากจุดนี้เองจึงสามารถพิจารณาได้ว่า ความเบียดเบียน (อาชญากรรม) จึงมิใช่คุณภาพของการกระทำที่บุคคลก่อขึ้น แต่เป็นผลจากการที่ผู้อื่นใช้กฎเกณฑ์บังคับต่อผู้ที่กระทำผิด ผู้เบียดเบียน (อาชญากร) ก็คือผู้ที่ได้รับผลจากการตีตราบาป พฤติกรรมเบียดเบียน (อาชญากรรม) ก็คือพฤติกรรมที่ผู้อื่นประทับตราบาปให้¹⁵

ประเทศไทยมีแนวคิดในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดโดยมาจากหลักการอภัยทาน ความผิดหรือโทษของพระมหากษัตริย์ ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติ จะตรากฎหมายล้างมลทินออกมาในรูปพระราชบัญญัติเป็นครั้งคราว เฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญ โดยที่ผ่านมาการออกกฎหมายล้างมลทินให้แก่ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกและต้องโทษทางวินัย เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลทั้งหลายซึ่งไม่เคยรับโทษ แต่ในทางปฏิบัติ พระราชบัญญัติล้างมลทินยังมีปัญหาการวินิจฉัยและการนำไปใช้การสมัครเข้ารับราชการกรณีเป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาและได้รับการล้างมลทินแล้ว ซึ่งไม่มีผลในการยกเว้นการจำกัดสิทธิได้ เนื่องจาก

¹⁴ อานนท์ ขวาลาวินัย, “อุปสรรคชีวิตอดีตนักโทษ: ฟ้ำหลังฝนไม่สดใสเสมอไป,” 4 เม.ย. 2557, <https://ilaw.or.th/node/3079>, สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2565.

¹⁵ อุนิษา เลิศโตมรสกุล, *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา*, 233 – 259.

คำพิพากษาฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึง ก.พ.วินิจฉัย เป็นแนวทางเดียวกันมาตลอดว่าถึงแม้จะมีการออกกฎหมายล้างมลทิน แต่ก็ยังเป็นกฎหมายล้าง โทษ มิใช่ล้างการกระทำหรือพฤติกรรมกระทำความผิดหรือความประพฤติ ผู้กระทำ จึงมี ความประพฤติชั่วอยู่ หรือยังเป็นบุคคลที่มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรม ซึ่งผู้มีอำนาจ ในการพิจารณาตามกฎหมาย อาจนำพฤติกรรมที่เคยกระทำความผิดวินัยมาวินิจฉัยว่าขาดคุณสมบัติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 มาตรา 30(4) ที่บัญญัติว่า “ไม่เป็น ผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม” ได้ ซึ่งข้อยกเว้นการจำกัดสิทธิผู้เคยต้อง รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาในการรับราชการตามพระราชบัญญัติ ล้างมลทินไม่สามารถ นำไปใช้ในทางปฏิบัติ ดังนั้นเพื่อให้การล้างมลทินเป็นการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด อีกทั้งการ คืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วโดยการลบล้างการกระทำความผิดและโทษแก่บุคคล ตรงตามเจตนารมณ์การล้างมลทิน ควรนำหลักเกณฑ์การล้างมลทินในแนวทางของนานา ประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสม โดยกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการล้างมลทินต้อง สามารถปรับปรุงตัวเองได้แล้ว อาจใช้หลักเกณฑ์การกระทำความผิดซ้ำภายในระยะเวลาที่กำหนด การผ่านมาตรฐานการฟื้นฟูเยียวยา ทั้งนี้กำหนดให้ผู้แก้ไขและปรับปรุงตัวได้แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็น ถึงความสำนึกผิด กลับตัวเป็นคนดีแล้วเท่านั้นที่จะได้รับการล้างมลทินด้วยความชอบธรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วได้รับการล้างมลทินด้วยความชอบธรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับคืนสังคม สามารถกลับเข้ามา ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน โดยให้การล้างมลทินมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคย กระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน และมีผลทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรรมของ ผู้กระทำความผิดถูกลบล้างไป¹⁶

ในเมื่อแนวทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบัน กรณีทำผิดกฎหมายอาญานั้น ได้พัฒนาไปจนถึง ระดับปรับฟื้นฟูคืนคนดีกลับสู่สังคมแล้ว แต่เงื่อนไขของกฎหมายสำหรับการรับคนเข้าทำงานใน หน่วยงานราชการ (หรือเอกชน) ยังเป็นอุปสรรค หรือ เป็นข้อจำกัดไม่让他ผู้นั้น สามารถ กลับมาใช้ชีวิตหลังพ้นโทษจำคุกเป็นคนปกติของสังคมได้

4. บทสรุป

การต้องโทษคดีอาญาประเทศไทย เมื่อผู้ต้องโทษได้รับโทษและพ้นโทษมาแล้ว จนจบสิ้น กระบวนการของทางราชทัณฑ์ ผู้ที่เคยต้องโทษดังกล่าวที่ประสงค์จะเข้ารับราชการจะถูก ต้องห้ามเนื่องจากการขาดคุณสมบัติตามกฎหมายซึ่งสามารถสรุปได้เป็นประเด็นใหญ่ ๆ 2 ประเด็น ดังนี้

¹⁶ เปี่ยมสุข นาคทอง, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิของผู้เคยต้องโทษจำคุกในการรับราชการ: ศึกษากรณี ข้าราชการพลเรือนสามัญ,” วิทยานิพนธ์หลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ, 2556, 142-143 .

1. ขาดคุณสมบัติ เพราะ มีประวัติเคยต้องโทษจำคุก (เป็นกรณีที่ยังมิได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ฯ)

2. ขาดคุณสมบัติ เพราะ เป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดี กรณีนี้มีสาเหตุความเป็นไปได้มาจาก 2 ทาง กล่าวคือ ประการแรก เป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดี โดยเหตุอื่นนอกจากทางอาญา ประการต่อมาคือเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดี เพราะ เคยต้องโทษจำคุกในทางอาญา (และแม้ว่าจะได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ แล้วก็ตาม เหตุนี้ก็ได้ถูกลบล้างหายไปตามคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดที่ อ.2099/2559)

3. เมื่อพิจารณาจากข้อ 2. มีข้อสังเกตที่สำคัญที่ต้องพิจารณาต่อไปก็คือหากเป็นกรณีที่บุคคลได้กระทำความผิดอาญาแล้วศาลตัดสินให้รอการลงโทษซึ่งมีผลให้ได้รับการรอกการลงโทษนั้นเมื่อพ้นจากเงื่อนไขการรอกการลงโทษแล้วถือว่าบุคคลนั้นไม่เคยได้ต้องรับโทษมาก่อน ทั้งการกระทำอันเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดีก็มิต้องนำมาพิจารณาห้ามมิให้บุคคลนั้นมีให้รับราชการอีก (คือสามารถเข้ารับราชการได้ไม่ถูกต้องห้าม) แตกต่างจากบุคคลผู้เคยต้องโทษจำคุกที่ยังคงถูกราบาไปด้วยคำว่าเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมอันดีติดตัวไปตลอดชีวิต

จากข้อกฎหมาย และแนวคำวินิจฉัยที่ยกมาข้างต้นประกอบกันผู้เขียนเห็นว่า การล้างมลทินที่มีวัตถุประสงค์จะล้างความผิดบาปทางอาญานั้นในปัจจุบันหาได้ครอบคลุมถึงหลักการด้านสิทธิมนุษยชนไม่ เนื่องจากเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ตามรัฐธรรมนูญ ไม่ควรจะถูกจำกัดโดยกฎหมายโดยแม้ว่ากฎหมายนั้นจะได้คำนึงถึงดุลยภาพระหว่างสิทธิของบุคคลในการประกอบอาชีพกับศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ตาม ทั้งเมื่อพิจารณาถึงแนวคำวินิจฉัยกรณีศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า การกระทำอันเสื่อมเสียของผู้เคยต้องโทษทางอาญานั้นยังไม่หมดสิ้นไปยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงปัญหาของกฎหมายที่จำเป็นจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงอย่างเร่งด่วนดังที่ผู้เขียนได้เสนอแนะไว้เป็นหลักการดังนี้

5. ข้อเสนอแนะ

ในที่นี้ผู้เขียนขอเสนอแนะรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อการวิพากษ์ถกเถียงสำหรับวงการวิชาการ ในอนาคตเกี่ยวกับแนวคิดการรับผู้เคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญาให้สามารถมีคุณสมบัติในการสมัครเข้ารับราชการ สามารถสรุปทางแก้ไขปัญหตามแนวความคิดของผู้เขียนได้ดังนี้

1. ผู้เคยต้องโทษทางอาญาถึงขั้นจำคุกแล้วภายหลังได้พ้นโทษแล้ว หากประสงค์จะเข้ารับราชการก็ยังคงจะต้องรอให้มีการประกาศพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ เสียก่อน ซึ่งการประกาศพระราชบัญญัติล้างมลทิน ฯ ควรปรับแนวทางการออกกฎหมาย โดยอาจจะขบขอบเขตของการล้างมลทินฯ ให้ชัดเจน และ ครอบคลุมถึงทั้งการล้างมลทินคดีอาญา และ “การล้างมลทินแห่งพฤติกรรมอันฝ่าฝืนทางศีลธรรมอันดี” ที่ผู้ผู้กระทำผิดได้เคยทำไว้ ตลอดจนอาจต้องเพิ่มการ

ประกาศล้างมลทินให้บ่อยขึ้น หรืออาจมีการร่างแนวทางการล้างมลทินโดยอัตโนมัติ ในคดีบางประเภท เช่น คดีที่มีโทษไม่หนักหรือไม่ใช่อาชญากรรมร้ายแรง

2. เนื้อหาสาระในพระราชบัญญัติล้างมลทิน ฯ ควรกำหนดให้ชัดเจนลงไปถึงประเภทคดีที่ล้างมลทินได้ และคดีที่ต้องห้ามล้างมลทินเด็ดขาดให้ชัดเจน ส่วนบันทึกทะเบียนประวัติอาชญากรรม จะถูกลบล้างหรือไม่อาจต้องมีการศึกษากันในเรื่องนี้ให้รอบด้านต่อไป

3. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับการวางคุณสมบัติของการรับบุคคลเข้ารับราชการ ให้มีความยืดหยุ่นชัดเจนมากกว่านี้ โดยเฉพาะกรณีคุณสมบัติของบุคคลผู้ถูกต้องห้ามมิให้รับราชการ ซึ่งอาจไม่ได้เปิดเสรีให้ทุกคนที่มี หรือไม่มีประวัติมลทินใดสามารถเข้ารับราชการได้โดยเสรี แต่คงต้องพิจารณาเหตุผลและความเป็นจริงแห่งยุคสมัยที่จะปลด “ตราบาป” ของผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยอาจกำหนดประเภทแห่งคดีที่ยังคงต้องห้ามให้รับราชการไว้บ้าง เนื่องจากเป็นผู้เคยประพฤติเสื่อมเสียในด้านใดด้านหนึ่งมาก่อน และเป็นด้านที่จำเป็นจะต้องใช้คุณสมบัติด้านนั้นเป็นพิเศษสำหรับการทำงานในสายงานราชการนั้น ส่งผลให้อาจไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและทำให้หน่วยงานขาดความน่าเชื่อถือได้ ซึ่งมีข้อควรพิจารณาอยู่ 2 ลักษณะ คือ

3.1 หากหน่วยงานราชการบางตำแหน่งจำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติพิเศษ อาทิ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต เช่นนี้บุคคลผู้เคยมีประวัติต้องโทษจำคุกในคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือการทุจริตต่อหน้าที่ ก็ไม่ควรจะได้เข้ารับราชการ หรือ เข้ารับตำแหน่งราชการที่เกี่ยวข้องกับงานทางการเมือง

3.2 หากผู้เคยต้องรับโทษจำคุกในคดีอาญาอื่นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติในตำแหน่งหน้าที่ราชการที่ตนประสงค์จะเข้าทำงานในหน่วยงานราชการทั่วไป อาทิ เคยต้องโทษข้อหาทำร้ายร่างกาย ประสงค์จะทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงินในหน่วยงานราชการ ซึ่งเพิ่งเล็งถึงคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ไม่ควรถูกจำกัดสิทธิ์ในการเข้ารับราชการตามกฎหมาย เป็นต้น

ดังนั้นในกฎหมายเกี่ยวกับการรับสมัครบุคคลเข้ารับราชการทั้งหมดจึงควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เพื่อจัดรูปแบบ หรือประเภทของคดีอาญาให้ชัดเจนว่า ผู้เคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญาใด หากได้รับการล้างมลทินแล้ว สามารถเข้ารับราชการได้ หรือระบุให้ชัดเจนในกฎหมายลงไว้ว่าบุคคลใดที่เคยต้องโทษจำคุกแล้ว แม้จะได้รับการล้างมลทินก็ไม่สามารถรับราชการได้ ทั้งนี้จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้น

หากว่าเราเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่าสามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ในทุกวินาที การให้โอกาสบุคคลผู้เคยต้องโทษจำคุกในทางอาญาให้สามารถ กลับสู่สังคมได้อย่างแนบสนิท ก็ต้องให้โอกาสเขาในทุกด้าน การให้โอกาสในการใช้ประชาชนอย่างเช่นการให้โอกาสในการเข้ารับราชการเมื่อพ้นโทษแล้ว จึงเป็นสัญลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมใหม่ ที่มีได้มองโลกเป็นเพียงสีขาวและดำเท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างมโนทัศน์ใหม่ในกระบวนการยุติธรรมที่มีมองเห็นความแตกต่างหลากหลายเป็นเรื่องปกติ ทั้งไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังให้ต้องจมอยู่กับอดีต ไม่สามารถที่จะหลุดจากตราบาป ที่ตนได้กระทำและที่สังคมไม่ยอมให้อภัย

ผู้เขียนเห็นว่าในอนาคตควรจะต้องมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าอาชญากรรมกับสังคมเป็นสิ่งคู่กัน ไม่มีรัฐใดสามารถจัดอาชญากรรมให้หมดไปได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ความสำเร็จของการลดอาชญากรรมอาจมีที่มาจากเรื่องง่าย ๆ เพียงการ “ให้ภัย” และการ “ให้โอกาส” ผู้เคยต้องโทษจำคุกในทางอาญา ให้กลับฟื้นคืนดีสู่สังคม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขและยังอาจเป็นหนึ่งในฟันเฟืองสำคัญในการพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนต่อไป

เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม เปรียบเสมือนสังคมเป็นร่างกายของมนุษย์ อาชญากรรมก็เปรียบเสมือนเชื้อโรคหรือความเจ็บป่วยที่กระทำต่อร่างกาย และกระบวนการยุติธรรมก็เปรียบเสมือนยาหรือการบำบัดรักษาให้ความเจ็บป่วยนั้นทุเลาเบาบางจนหายไป ดังนั้นนโยบายการใช้ยาของแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันออกไป บางสังคมใช้ยาแรงในการต่อต้านอาชญากรรม ในขณะที่บางสังคมเลือกที่จะใช้การบำบัดและทางเลือกเพื่อให้โอกาส อาชญากรหรือผู้ที่เคยกระทำความผิด ได้แก้ไขฟื้นฟูตัวเอง โดยหลังจากพ้นกระบวนการ การบำบัดรักษาทางกฎหมายและทางสังคมแล้ว เชื้อโรคร้ายเหล่านั้นจะไม่กลับมาเป็นภัยต่อสังคมอีก ในทางกลับกันอาจกลายเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญที่คอยป้องกันสังคม ไม่ให้ได้รับอันตรายในอนาคตได้ ผู้เขียนเห็นว่ารัฐควรมองข้ามมายาคติที่ว่า ผู้เคยต้องโทษจำคุกคืออาชญากรตลอดชีวิต โดยปรับเปลี่ยนนโยบายและกฎหมายทั้งปรับเปลี่ยนความเข้าใจของประชาชนเสียใหม่ มิให้สร้างตราบาป รอยซ้ำ แก่ผู้เคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญา เพื่อไม่เป็นการบีบคั้นหรือลดโอกาสที่เขาจะปรับปรุงตนเองให้เป็นคนดีของสังคมอีกครั้ง

บรรณานุกรม

- คณิต ฌ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551.
“คำอธิบายสรุปสาระสำคัญของ พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526.”
<http://web.krisdika.go.th/data/outsitedata/article77/filenew/10.2.4.1.pdf>,
สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2565.
- ชานินทร์ กรัยวิเชียร. *คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย กฎหมาย-การศึกษาและการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.
- นพมาศ อึ้งพระ(ธีรเวคิน). *จิตวิทยาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562.
- เปี่ยมสุข นาคทอง. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิของผู้เคยต้องโทษจำคุกในการรับราชการ: ศึกษากรณีข้าราชการพลเรือนสามัญ.” *วิทยานิพนธ์หลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*, กรุงเทพฯ, 2556.
- พเยาว์ ศรีแสงทอง. *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์, 2555.
- สมฤดี ธัญญสิริ. “ลักษณะต้องห้ามการเป็นข้าราชการตำรวจ ... กรณีเป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสีย !.”
https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/Academic/Academic_120717_110626.pdf. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2565.
- อุนิษา เลิศโตมรสกุล. *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.
- อานนท์ ชวาลาวัฒน์. “อุปสรรคชีวิตอดีตนักโทษ: ทำหลังฝนไม่สดใสเสมอไป.” 4 เม.ย. 2557.
<https://ilaw.or.th/node/3079>. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2565.
- พจนานุกรมออนไลน์,ราชบัณฑิตยสถาน,<https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%9B>,สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2565.

